

Навчальна дисципліна
«ВИБОРЧЕ ПРАВО В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ»

ТЕМИ ТА ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1

Семінарське заняття 1

Виборче право у зарубіжних країнах: загальна характеристика

План

1. **Виборче право в зарубіжних країнах, як галузь права: поняття та зміст .**
2. **Предмет регулювання виборчого права.**
3. **Методи регулювання виборчих відносин у виборчому праві.**
4. **Система та джерела виборчого права у зарубіжних країнах.**
5. **Виборче право зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна.**
6. **Джерела виборчого права в зарубіжних країнах.**

Основна література:

- **Виборче право України: навч. посібник / за ред. Погорілко В.Ф., Ставнійчук М.І. – К.: Парламентське вид-во, 2003. –С. 5-7.**
- **Скрипкина Ж.Б. Избирательные системы и технологии. –М, 2007. – С. 17-21.**
- **Маклаков В.В. Избирательное право и избирательные системы буржуазных и развивающихся стран. –М., 1987. – С. 14-23.**
- **Конституционное право: Учебник /Альхименко В.В., Бутылин В.Н., Витрун Н.В. и др. / Отв. ред. В.В. Лазарев. – М.: Юристъ, 2009. – С.112-123.**
- **Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посібник / В.М.Бесчастний, О.В.Філонов, В.М.Субботін, С.М.Пашков; За ред. В.М.Бесчастного. – К.: Знання, 2007. – С. 123-125.**
- **Берлявский Л.Г.Сравнительное избирательное право: монография / Леонид Гарриевич Берлявский. –М.: Юрлитинформ,2013. –С.24-58.**

Додаткова література:

- **Джабасов А.А. Политические технологии избирательных кампаний: проблема категориального осмысления // Вестник Московского университета. – Серия 12, Политические науки. – 2000. – № 2. – С. 56-62.**
- **Ильинский И.П., Страшун Б.А., Ястребов В.И., Государственное право зарубежных социалистических стран: Учебник. – М.: Междунар. отношения, 1995. – 464 с.**
- **Лукашев А.В., Пониделко А.В. Черный PR как способ овладения властью или борьба для имиджмейкера. – 2-е изд. – СПб.: Изд-во “Дом Бизнес-пресса”, 2001. – 176 с.**
- **Тодика Ю.М., Клименко Р.Б. Основы конституційного права України. – Навч. посіб. – Х.: Фірма “Консум”, 1998. – 117 с.**
- **Устименко С. Новости российского рынка избирательных технологий // Власть. – № 8. – 1999. – С. 25-28.**
- **Чиркин В.Е. Конституционное право зарубежных стран. – М.: Юристъ, 1997. – 568 с.**

- Шведа Ю. Партії та вибори: європейський досвід і українські реалії. Енциклопедичний словник.- Львів, 2009.- 500 с.
- Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні.- Львів, 2010. – 462 с.
- Ames В. 1995. «Electoral Strategy under Open-List Proportional Representation» // American Journal of Political Science. -1995. -№ 39(2)-Р.: 406—433.

Семінарське заняття 2

Система джерел виборчого права в зарубіжних країнах

План

1. Поняття та зміст джерел виборчого права в зарубіжних країнах
2. Загальна характеристика основних джерел виборчого права
3. Види додаткових джерел виборчого права в зарубіжних країнах.
4. Міжнародні виборчі стандарти: загальна характеристика.

Основна література:

Обов'язкова:

- Избирательное право и избирательный процесс в Российской Федерации: Учебник для вузов / Отв. редактор – д.ю.н. А.В. Иванченко. – М.: Изд-во НОРМА, 1999. –С. 21-34.
- Мишин А.А. Избирательное право и избирательные системы буржуазных стран. – М., 1962. – С. 27-37.
- Виборче право України: навч. посібник / за ред. Погорілко В.Ф., Ставнійчук М.І. – К.: Парламентське вид-во, 2003. –С. 89-96
- Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2000. – С.256-261.
- Сарторі Джованні. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідж. Структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го англ. вид. – К: АртЕк, 2001. –С.78-80.

Додаткова:

- Декларація про державний суверенітет України: Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року // Відомості Верховної Ради Української РСР, 1990, № 3, ст. 429.
- 2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Голос України, 1996, 13 липня.
- Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посібник. — К., Атіка, 2000. С. 91.
- Основи конституційного права України. Під ред. проф. В.В. Копейчикова. К., Юрінком Інтер, 1998.
- Тодика Ю.М., Клименко Г.Б. Основи конституційного права: Навч. посібник. Харків, Консул. 1998
- Шалланд Л. Питання виборчого права. Вип.. II .Пряме та рівне голосування // Вибори та Демократія.-2008.-№2(16).-С.85-96.
- Цоллер Э. Защита прав человека во Франции // Государство и право. – 2002. - № 12. - С.108-117.
- Ames В. 1995. «Electoral Strategy under Open-List Proportional Representation». American Journal of Political Science. 39(2): 406—433.

- Amorim Andrews, Josephine T and R.W. Jackman. 2008. «If Winning Isn't Everything, Why Do They Keep Score? Consequences of Electoral Performance for Party Leaders». British Journal of Political Science 38(04): 657-75.

Семінарське заняття 3

Принципи та суб'єкти виборчого права в зарубіжних країнах

План

1. Суб'єкти виборчого права: поняття та види.
2. Виборчий корпус та виборчі цензи: поняття та зміст.
3. Політична партія та виборчий блок як суб'єкти виборчого права.
4. Кандидати на виборні посади та інші суб'єкти виборчих прав.
5. Поняття та види виборчих принципів в зарубіжних країнах.

Основна література:

- Избирательное право и избирательный процесс в Российской Федерации: Учебник для вузов / Отв. редактор – д.ю.н. А.В. Иванченко. – М.: Изд-во НОРМА, 1999. –С. 21-34.
- Мишин А.А. Избирательное право и избирательные системы буржуазных стран. – М., 1962. – С. 27-37.
- Виборче право України: навч. посібник / за ред. Погорілко В.Ф., Ставнійчук М.І. – К.: Парламентське вид-во, 2003. –С. 89-96
- Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2000. – С.256-261.

Додаткова література:

- Богашева Н., Ключковський Ю Проблеми інституціалізації політичних партій в Україні // Вибори та Демократія.-2008.-№2(16).-С.29-39.
- Вавилов С. Роль правоохранительных органов в обеспечении безопасности выборов // Вісник ЦВК.-2008.-№3(13).-С.38-40.
- Ключковський Ю. Стабілізація виборчого законодавства – одне з основних завдань сучасного розвитку України // Вісник ЦВК.-2008.-№3(13).-С. 19-23.
- Ковтунець В. Політико-правовий аналіз київських виборів 2008р. // Вибори та Демократія.-2008.-№2(16).-С.5-10.
- Савчин М. Основні конституційні критерії обмеження прав людини й основоположних свобод // Вибори та Демократія.-2008.-№2(16).-С.21-28.
- Шаповал В. Парламентские выборы в Украине 2007 года // Вісник ЦВК.-2008.-№3(13).-С.28-33.
- Amorim Andrews, Josephine T and R.W. Jackman. 2008. «If Winning Isn't Everything, Why Do They Keep Score? Consequences of Electoral Performance for Party Leaders» // British Journal of Political Science . -2008. -№ 38(04). -P: 657-75.

Семінарське заняття 4

Вибори та референдум, як форми безпосередньої демократії:

поняття та види

План

1. Історія формування інституту виборів, як форми безпосередньої демократії
2. Поняття виборів в науці конституційного права.
3. Класифікація виборів.
4. Функції виборів в зарубіжних країнах.
5. Загальна характеристика інституту референдуму в зарубіжних країнах.

Основна література:

- Виборче право України. Начальний посібник / за ред.. В.Ф. Погорілко, М.І. Ставнійчук. –К.: Парламентське право. 2003. –С. 31-89.
- Маклаков В.В. Избирательное право и избирательные системы буржуазных и развивающихся стран. - М., 1987.- С. 14-24.
- Орзих М.Ф. Закон о выборах Президента – новый этап реформы избирательного права // Юридический вестник. – 1999. – № 3. – С. 50-59.
- Міцкевич Е., Файерстоун Ч. Телебачення і вибори.- К., 2004. –С.56-67.
- Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Референдуми в Україні: історія та сучасність. – К.: Інституут держави і права ім.. В.М.Корецького НАН України, 2000. – С. 12-23.
- Ashworth, Scott and Ethan Bueno de Mesquita. 2008. «Electoral Selection, Strategic Challenger Entry, and the Incumbency Advantage» // Journal of Politics 70(4): 2008. – P.10

Додаткова література:

- Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посіб. / О.В.Філонов, В.М.Субботін, В.В.Пашутін, І.Я.Тодоров. – К.: Знання, 2006. – 215 с.
- 116 с.
- Избирательный процесс: теория и практика (окончание) // Вест. Моск. ун-та.-Серия 12:- 2009.-№ 1. –С.72-84.
- Ръжков В.А. Конституционно-правовые основы общественного строя и государственной политики в зарубежных странах. // Современное конституционное право зарубежных стран. Сборник. Часть 2. – С. 7-27.
- Сарторі Джованні. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідж. Структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го англ. вид. – К: АртЕк, 2001. – 224 с.
- Сахаров Н.А. Институт президентства в современном мире. - М., 1994. – 176 с.
- An introduction to the legal system of the United States / E.A. Farnsworth; ed. by S. Sheppard. N.Y., Oxford University Press, 2010. - 456 p.

Семінарське заняття 5

Правові засади виборчого процесу в зарубіжних країнах: поняття та зміст.

Стадії виборчого процесу: загальна характеристика.

План

1. Поняття, мета та завдання виборчого процесу.
2. Стадії виборчого процесу.
3. Списки виборців та способи їх формування.
4. Реєстрація кандидатів на виборні посади.
5. Передвиборна агітація та голосування: поняття та види.
6. Абсентеїзм: поняття та способи його подолання.
7. Підрахунок голосів і встановлення підсумків голосування. Другий тур виборів, повторні вибори. Недійсність виборів.
8. Оприлюднення результатів виборів та повторні вибори.

Основна література:

- Балашов А.Н. Технология избирательной компании в западной политической науке // Вест. Моск. ун-та.- Серия 12.- 1999.- № 2. –С.5-10.

- Вешняков А.А. Избирательные стандарты в международном праве и их реализация в законодательстве Российской Федерации. – М.: «Весь Мир», 1997. – С.89-97.
- Кочубей Л. Категоріальне осмислення виборчих процесів // Політ, менеджмент.- 2004.- № 4.- С.18-19.
- Про Концепцію підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів в Україні: Указ Президента № 1322 від 8 грудня 2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 50. – Ст. 15.
- Buczkowski J. Podstawowe zasady prawa wyborczego III Rzeczypospolitej. - Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1998. — 372 s.
-
- **Додаткова література:**
- Кривоніс Р. Німецькі вибори як фактор світової політики // Політика і час- 1998.-№ 10.
- Левчик Д.А. Основные элементы актуализации имиджа кандидата в депутаты в ходе подготовки и проведения избирательной кампании // Вестник МГУ- Серия 12. Политические науки.- 1995.-№2.
- Процессуальные нормы и отношения в советском праве (в нетрадиционных отраслях) / Под ред. И.А. Галагана. – Воронеж: Изд-во Воронеж.ун-та, – 1985. – 207 с.
- Тернер Дж. Структура социологической теории: Пер с англ. Дж. Тернер. – М.: Прогресс, 1985. – 471 с.
- Мерло П. Избирательные системы и проблемы их подготовки: "равное игровое поле" и демократические выборы // Полис- 2005.- №4.
- Алексеев С.С. Теория права. – М.: Бек, 1995. – 311 с.
- Вестник Центральной Избирательной Комиссии Российской Федерации.– М., 2000. – № 1 (91). – 420 с.
- Schumpeter J. Capitalism, Socialism and Democracy. – N.Y.: Harper, 2006. – 534 p.

Семінарське заняття 6

Конституцій-но-правове регулювання утворення, організації та діяльності виборчих органів. Виборчі округи. Виборчі дільниці.

План

1. Поняття виборчої комісії як органу виборчого механізму.
2. Види виборчих комісій та механізм їх формування.
3. Структура виборчих комісій.
4. Виборчі округи: поняття та види.
5. Виборчі дільниці: загальна характеристика.

Основна література:

- Конституційне право України: [підручник] / [В. Ф. Погорілко, О. Ф. Фрицький, О. В. Городецький та ін.]. – [2-ге вид.]. – К. : Наук.думка, 2002. – С. 122 – 184.
- Марченко О. Виборчі комісії: проблеми створення та діяльності (досвід виборів 2006 року) // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006. – № 3 (5). – С. 60 – 66.
- Перший протокол Конвенції про захист прав і основних свобод людини // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 270.
- Electoral Procedures and Practices // House of Commons Library Research Division. Background Paper No. 301. - London: House of Commons Library, 2002. — p.35.

Додаткова література:

- Андреева Г. Н., Андреева И. А., Будагова А. Ш., Кашкин С. Ю., Колпакова Э. В. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: Учеб. для студ. юрид. вузов и фак.: В 4 т. / Под ред. Б.А. Страшуна – 2. изд., испр. и доп. — М.: БЕК, 1996. – Т. 1-2: Общая часть. – С.223-234..
- Князев С.Д. Предмет современного российского избирательного права // Государство и право. – 2010. – № 5. – Ст. 31-40.
- Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / Редкол. Ф.М.Рудич /голова/ та ін. – К.: Парлам. вид-во, 1998. – 352 с.
- Ставнійчук М.І. Законодавство про вибори народних депутатів України: актуальні проблеми теорії і практики. – К.: Факт, 2001. – 156 с.
- Farrell D.M. Electoral Systems: a comparative introduction. - Houndmills, New York: Palgrave, 2001. - 241 p.

Семінарське заняття 7

Виборча система як інститут виборчого права в зарубіжних країнах: поняття та види

План

1. Концепція виборчої системи держави у конституційному праві: поняття та зміст.
2. Історико-правові аспекти розвитку виборчої системи в зарубіжних країнах.
3. Види виборчих систем.
4. Правове регулювання виборчих систем.

Основна література:

- Білоус А. Виборча система України: проблеми і перспективи вибору // Політологічні читання.- 2004.-№ 2. –С. 12-18.
- Джабасов А.А. Политические технологии избирательных компаний: проблема категориального осмысления // Вест. Моск. ун-та-Серия 12- 1999-№ 2.
- Кіс Т.І. Виборчі системи та їх політичні наслідки // Нова політика- 2005-№ 2, 4.-С. 12-16.
- Кочубей Л. Категоріальне осмислення виборчих процесів // Політ, менеджмент.- 2004.- № 4.-С. 34-40.
- Тодика Ю. М. Становлення виборчої системи в Україні в аспекті основ конституційного ладу / Ю. М. Тодика // Україна. Вибори — 98: Досвід. Проблеми. Перспективи: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (доповіді, виступи, рекомендації) / Центральна виборча комісія. М. М. Рябець (голов.ред.) та ін. — Київ, 1999. — С. 89-96.
- Santory G. The Theory of Democracy Revisited. Chatham (New Jersey). – 1987. –p.112.

Додаткова література:

- Кривоніс Р. Німецькі вибори як фактор світової політики // Політика і час- 1998.-№ 10.
- Левчик Д.А. Основные элементы актуализации имиджа кандидата в депутаты в ходе подготовки и проведения избирательной кампании // Вестник МГУ- Серия 12. Политические науки.- 1995.-№2.
- Мерло П. Избирательные системы и проблемы их подготовки: "равное игровое поле" и демократические выборы // Полис- 1995.- №4.
- Мерло П. Электоральная практика, права человека и общественное доверие к демократической системе // Полис- 1995.- № 4.
- Міцкевич Е., Файерстоун Ч. Телебачення і вибори.- К., 1994.
- Надаис А. Выбор избирательных систем // Полис- 1993.- № 3.

- Рябов С. Вибори. Голосування. Депутат. Загальне виборче право. Консенсусу принцип. Мітинг. Партія політична. Спостерігач // Політологічні читання.- 1994.- № 3.
- Слюсаревський М. М., Федоришин О.Б., Царик Л.А. Деякі аспекти використання листівок у передвиборній агітації // Філософська і соціологічна думка.- 1992.-№ 1.
- Nohlen D. Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemow wyborcsych. — Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2014. — 512 s.

Семінарське заняття 8

Мажоритарна виборча система в зарубіжних країнах

План

1. Еволюція мажоритарної виборчої системи в зарубіжних країнах.
2. Поняття та види мажоритарної виборчої системи.
3. Мажоритарна виборча система абсолютної більшості.
4. Мажоритарна виборча система відносної більшості.
5. Мажоритарна виборча система кваліфікованої більшості.
6. Преференційна мажоритарна виборча система.
7. Мажоритарні виборчі системи у багатомандатних округах.

Основна література:

- Виборче право України. Начвльний посібник / за ред.. В.Ф. Погорілко, М.І. Ставнійчук. –К.: Парламентське право. 2003. –С. 31-89.
- Маклаков В.В. Избирательное право и избирательные системы буржуазных и развивающихся стран. - М., 1987.- С. 14-24.
- Ставнійчук М.І. Законодавство про вибори народних депутатів України: актуальні проблемі теорії і практики. – К.: Факт, 2001. – С.88-96.
- Golder, Matt (2005). «Democratic Electoral Systems around the World, 1946-2000», Electoral Studies, 24:1, 103-121.

Додаткова література:

- Избирательный кодекс города Москва от 6 июля 2005 г. № 38 // Офіційний веб-сайт Московської міської думи. –Режим доступу: <http://www.duma.mos.ru>
- Избирательный кодекс Республики Беларусь от 11 февраля 2000 года № 370-3 с изменениями, внесёнными в соответствии с законом от 4 июля 2000 года № 406-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2000. – № 64. – С. 2 – 181.
- Мерло П. Избирательные системы и проблемы их подготовки: "равное игровое поле" и демократические выборы // Полис- 1995.- №4.
- Постников А. Е. Избирательное право России / Александр Евгеньевич Постников. – М. : Инфра-М – Норма, 2006. – 224 с.
- Рябов С. Вибори. Голосування. Депутат. Загальне виборче право. Консенсусу принцип. Мітинг. Партія політична. Спостерігач // Політологічні читання.- 1994.- № 3.
- Слюсаревський М. М., Федоришин О.Б., Царик Л.А. Деякі аспекти використання листівок у передвиборній агітації // Філософська і соціологічна думка.- 1992.-№ 1.
- Томенко М. Політичні технології у виборчій кампанії Президента України //Політ, думка- 1999-№ 16.
- Уоллерстайн М. Избирательные системы, партии и политическая стабильность//Политические исследования- 2009.-№ 5-6.
- The Governance of Britain. Review of Voting Systems: the experience of new voting systems in the United Kingdom since 1997 / Presented to Parliament by the Lord Chancellor

and Secretary of State for Justice by Command of Her Majesty the Queen. — London: TSO (The Stationery Office), 2008. — 196 p.

Семінарське заняття 9

Пропорційна та змішана виборчі системи в зарубіжних країнах

План

1. Загальна характеристика пропорційної виборчої системи у світі.
2. Історичні етапи розвитку пропорційної виборчої системи
3. Основні ознаки пропорційної виборчої системи.
4. Поняття та види списків кандидатів на виборах при пропорційній виборчій системі.
5. Виборча квота та методи її визначення.
6. Поняття та види змішаної виборчої системи.

Основна література:

- Кольга В.І Єволюція виборчого процесу та застосування виборчих систем в Україні // Парламентаризм в Україні: теорія та практика // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, — 2001. — С. 218-223.
- Кривоніс Р. Німецькі вибори як фактор світової політики // Політика і час- 1998.-№ 10. —С.24-26
- Левчик Д.А. Основные элементы актуализации имиджа кандидата в депутаты в ходе подготовки и проведения избирательной кампании // Вестник МГУ- Серия 12. Политические науки.- 2005.-№2. — С. 112-114.
- Мерло П. Избирательные системы и проблемы их подготовки: "равное игровое поле" и демократические выборы // Полис- 1995.- №4. — С. 75-86.
- Зарубежное избирательное право : [учеб.пособ.] / [Автономов А. С., Веденеев Ю. А., Дегтярева О. В. И др.] / науч. ред. В. В. Маклаков. — М.: Норма, 2003. — С. 123-134.
- Gordon, Sanford C., Gregory Alain Huber, and Dimitri Landa. 2009. «Voter Responses to Challenger Opportunity Costs». *Electoral Studies* 28(1): 79

Додаткова література:

- Афанасьєва М.В. Визначення типу виборчої системи сучасної України // Парламентаризм в Україні: теорія та практика // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України. — 2001. — С. 132-136.
- Збірник виборчих законів країн Центральної та Східної Європи. — Міжнародна Фондація Виборчих Систем. — Вашингтон, 2002. — 502 с.
- Зиновьев А.В. По какому закону россияне будут голосовать на выборах и референдумах? // Правоведение. — 2002. — № 1. — С. 33-42.
- Конституционное право: Учебник /Альхименко В.В., Бутылин В.Н., Витрун Н.В. и др. / Отв. ред. В.В. Лазарев. — М.: Юристъ, 1999. — 591 с.
- Мазуренко Г.М. Теоретичні засади взаємодії виборчої і партійної систем // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. — 2002. — Вип. 39. — Філософія. Політологія. — С. 134-139.
- Советское государственной право: Учебник для вузов по спец. “Правоведение” / С.А. Авакьян, Г.В. Барабашев, Р.Ф. Васильев и др. / Под ред. С.С. Кравчука. — М.: Юрид. лит., 1985. — 462 с.
- Goux D.J., D.A. Hopkins, D.J. Goux, and D.A. Hopkins. 2008. «The Empirical Implications of Electoral College Reform». *American Politics Research* 36(6): 857—879.
- Negretto G. «Political Parties and Institutional Design: Explaining Constitutional Choice in Latin America». *British Journal of Political Science* 39(1): 2009. — p.117-139.
- Penn E.M. «A Model of Farsighted Voting». *American Journal of Political Science* 53(1): 2009. - p.36—54.

